

ИЛЮСТРАЦИЯ ИЛИНДЕНЪ

Реданторъ: ПЕТЪРЪ МЪРМЕВЪ

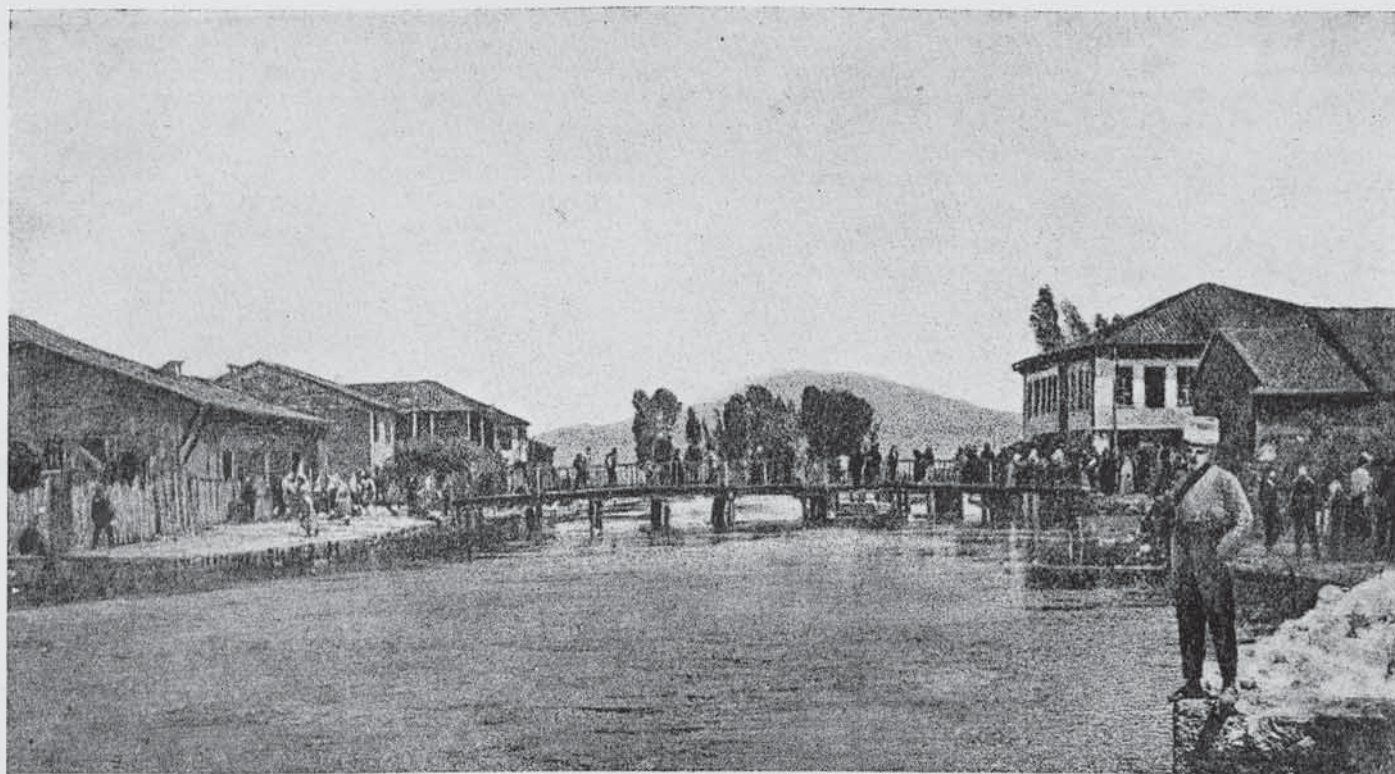
ДАР
ОТ НАРОДНАТА БИБЛИОТЕКА
„СВ. СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЙ“
СОФИЯ

Братя Миладинови

[Продължение отъ книга 9 (39)]

Въ села и градове борбата за извоюване на потъпканитѣ отъ вѣкове народни права закипява въ пъленъ разгаръ. И колкото дѣлото успѣвало, толкова по-дръзки ставали фанарйотитѣ и грѣцкитѣ владици къмъ народния апостолъ.

народното съзнание, което самъ повдигалъ, и не се побоялъ отъ никакви закани. Едно обстоятелство, обаче, е усилило и така накупялата фанарйотска вражда. Презъ 1860 година, Цариградскитѣ дейци, съ съгласието на турското правителство,

Градъ Струга — родното мѣсто на Братя Миладинови.

Виждайки явната опасностъ за Димитра, приятели непрестанно сж го съветвали да напусне страната, за да избѣгне враждата на народнитѣ гонители, готови всѣка минута да клеветятъ доблестния учителъ. Обаче, Димитъръ съ удивително спокойствие следвалъ своя пжть, сега вече свършено открито. Безъ да заема учителско мѣсто, Димитъръ Миладиновъ живѣлъ ту въ Струга, ту въ Охридъ, насърдавайки учителитѣ къмъ народополезна работа. Едновременно съ това той поддържалъ връзки и съ Цариградъ, изпращайки от време навреме дописки до „Цариградски вестникъ“, въ една отъ които, между другото, пише: „Както въ Кукушъ, така и въ Охридъ явно почнахме изучението на матерния езикъ. Децата съ преголѣмъ успѣхъ се учатъ въ книгитѣ на своя роденъ езикъ“. Въпрѣки явнитѣ закани на Охридския владика Мелетий, Димитъръ Миладиновъ нито за мигъ не изгубилъ характерното си спокойствие и продължавалъ неуморно да работи. Той държалъ високо

възложили на Димитъръ Миладиновъ мисия да пропжтува цѣла Македония, подъ предлогъ, че ще събира помощи за строещата се тогава българска черква въ Цариградъ. Цѣлта на тая обиколка, обаче, била по-скоро да пробуди спешитѣ още затѣнтени краища на Македония. Обиколката е продължила четири-петъ месеци. Обиколил Крушово, Кичево, Тетово, Скопје, Велесъ, Воденъ, Костуръ, Прѣспа и Охридъ. Всички по-стари хора въ Македония, които помнятъ тая негова обиколка, съ възхищение разказватъ за великата любовъ и дълбока преданостъ на Димитра къмъ светото народно дѣло.

Тъкмо по това време Мелетий, който търселъ случай да компрометира народния учителъ предъ турскитѣ власти, обвинява Димитра като опасенъ за държавата руски агентъ. Въ това време Димитъръ Миладиновъ се е върналъ въ родния си градъ Струга. Неговитѣ близки и домашни съ сълзи на очи сж го молили да напусне града и Македония,

ако е нужно, за да се запази отъ грозещата го опасностъ. Миладиновъ, обаче, не искалъ и да чуе за подобно доброволно изгнание. Докато една сутринъ, на 16. февруарий 1861 година, въ тъмни зори, кжщата на Миладинови била обсадена отъ едно силно жандармерийско отдѣление, подъ начальството на бинбашията Абединъ бей, съ цель уж да дири нѣкакви злосторници. Следъ като претърсили цѣлата кжща и прибрали всички книги, ржкописи и писма, въпрѣки плачоветъ и молбитъ на домашнитъ, Димитъръ съ вързани ржце билъ откаранъ въ Охридъ. Всѣки може да си представи, каква олелия е било това за нещастното семейство на Димитра. Така задигнатъ и конвоиранъ отъ четири стражари, обвиненъ като царски душманинъ, билъ откаранъ най-напредъ въ Охридъ, а после въ Битоля. Както въ Охридъ, така и въ Битоля, властѣта не е давала никому да се доближи до затворника. Само отдалечъ двама негови близки съ сълзи и плачъ го сподирили 4—5 километра вѣнъ отъ града. Споредъ разказа на единъ отъ неговитъ близки сподвижници, Димитъръ Миладиновъ билъ много бодъръ, сякашъ че отивалъ на сватба, а нѣ въ затворъ, отдето нѣмало вече да се върне. Той, виждайки неговитъ приятели, какъ съ сълзи на очи го изпращатъ, съ решителенъ жестъ отправилъ къмъ тѣхъ следнитъ думи:

„Що така сте се уплашили, деца? Една шепа кръвъ е човѣшкиятъ животъ, туренъ въ едно ваганче. Скърши ваганчето и ще изтече кръвъта, а заедно съ нея и животътъ. За толко ли ще се уплаша? Азъ отивамъ на вѣрна смъртъ, но народътъ, за когото съмъ ратувалъ и за когото ще умра, нѣма да умре заедно съ мене. Той ще остане и подиръ мене, и единъ день ще възкръсне величественъ. Тогава ще оцени и моята кръвъ. Азъ посѣхъ семето, а вие бждете живи да пожънете плода му“.

Това е смисълътъ на последнитъ думи, казани отъ Димитъръ Миладиновъ, споредъ думитъ на единъ отъ неговитъ изпращачи. Въ Битолския затворъ Димитъръ Миладиновъ живѣлъ цѣли три месеци. Тукъ отвреме навреме той билъ спохожданъ отъ нѣкои приятели, успѣли съ мжка да си пробиятъ пжтъ до него. Неговата съпруга, отъ своя страна, не се поколебала да остави рожбитъ си въ ржцетъ на роднини, за да сподѣли участѣта на своя милъ съпругъ. Тя се помжчила да използва влиянието на нѣкои знатни приятели на Димитра. Изследванъ и сжденъ билъ отъ криминалниятъ сждъ. И, въпрѣки, че въ сжда се държалъ достойно и бодро и въ книжѣта му не се намѣрили елементи за обвинение, той не билъ оправданъ. Самъ Миладиновъ не е билъ безъ застѣпници. Имало много влиятелни граждани, които сериозно се заловили да го освободятъ, но всичко останало напразно. Коварнитъ негови неприятѣли сполучили да издействуватъ да бжде препратенъ въ Цариградъ и тамъ да бжде сжденъ. И презъ една джждовна нощъ, безъ да може да каже последно сбогомъ на близки и приятели, Димитъръ Миладиновъ презъ Солунъ билъ откаранъ за Цариградъ, кждето било препратено и дѣлото му за „държавна измѣна“. На 6. юний 1861 година, К. Държиловичъ, Солунски кореспондентъ на Бѣлградското списание „Дунавски лебедъ“, съобщава на Сава Раковски: „Вашиятъ добъръ сънародникъ Димитъръ Миладиновъ преди нѣколко дни откараха подъ военна стража въ Цариградъ. Не се знае

сждбата на този нещастенъ мжжъ. Дано еднородцитъ му българи въ Цариградъ се потрудатъ и го отърватъ отъ по-голѣми напасти...“

Доведенъ въ Цариградъ, нещастниятъ родолюбецъ деветъ месеци лежалъ въ тъмния затворъ, безъ да бжде споходенъ отъ нѣкой свой познатъ и приятель. Никакво приближаване до него не било позволено.

Въ това време Константинъ свършилъ наукитъ си въ Москва и заминалъ за Загребъ, за да напечати, съ щедритъ срѣдства на известния великъ хърватинъ Щросмайеръ, „Сборникъ отъ български народни пѣсни“ (печатани въ Загребъ въ 1860 г.). Константинъ още не знаелъ, че братъ му лежи въ затвора. Това се вижда отъ едно негово писмо до Сава Раковски, съ когото ималъ да се разговаря по работитъ на нашето отечество. Научавайки се за сждбата на брата си, навѣрно въ Бѣлградъ, Константинъ побързалъ да иде въ Цариградъ, за да действува за освобождението му. Но още щомъ пристигналъ въ Цариградъ и него сполетяла сжщата участъ: на 28. юний той пристигналъ, а на другия день билъ арестуванъ. Така че на двамата братя мжченици не било дадено да се видятъ.

Въ Цариградъ, както и въ Битоля, били направени сериозни постѣпки отъ страна на влиятелни лица за освобождението на двамата труженници. Самъ Щросмайеръ, който много късно научилъ за арестуването на братя Миладинови, веднага и енергично искалъ съдействието на австро-унгарския посланикъ въ Цариградъ за освобождението на тѣзи, които сж имали само една вина: своята беззаветна обичъ къмъ родината. Цариградскитъ дейци сжщо преди Щросмайера тоже непрестанно работили чрезъ руската легация за освобождението имъ. Тия усилия на приятелитъ на двамата Миладиновци най-после се увѣнчали съ успѣхъ. Но коварниятъ Фенеръ излѣзълъ по-силенъ отъ всѣко застѣпничество. Едновременно съ издаването на правителствената заповѣдъ за освобождението на братята Миладинови, Фенеръ побързалъ да тури насилственъ край на живота имъ. На 7. януарий 1862 г. Димитъръ билъ „задушенъ“ отъ недоизгорѣли вжглища, а подиръ 4 дня сжщата участъ сполетяла и Константина.

Така мжченически умрѣха тѣзи апостоли на духовната и национална пробуда на Македония въ тъмната епоха на двойното робство. Но ако тлѣнитъ имъ останки останаха за винаги скрити за тѣхнитъ братя, то тѣхното хубаво име остана да живѣе на вѣчни времена въ народа ни. Само тѣхниятъ неспокоенъ духъ ще витае заедно съ духоветъ на хиляди народния борци следъ тѣхъ. Нещастнитъ македонки, всрѣдъ които порастнаха и работиха двамата братя стружани Димитъръ и Константинъ Миладинови, и чиито пѣсни тия братя тѣй грижливо сж събрали, сж още черни робини и още изпитватъ робство и тегло. Буренъ мжченишки и черенъ страдалчески животъ още прекарва българинътъ тамъ. Пѣснитъ на робска Македония още сж пропити съ сълзи, охкания и писъци. Но, въпрѣки това, посѣтото семе отъ братя Миладинови ще даде сладкия плодъ на свободата. По македонскитъ извори, гори и полета най-после ще поникнатъ цвѣтя на радостната свобода; ще настѣпятъ дни на правда и ще се смѣкнатъ веригитъ на робството.

Петъръ М. Скопачковъ.

Мише Развигоровъ

По случай двадесет и пет години от неговата смърт
(По споменитъ на Мите хаджи Мишевъ, съобщава Боянъ Мирчевъ)

На 9. юлий 1904 год. се завърнахъ отъ Цариградъ въ Щипъ, кждето за войвода заварихъ Мише Развигоровъ. Той съ своята опитност и тактъ бѣше направилъ отъ Овчеполията крепостъ, която съ право се сочеше за една отъ здраво организираниѣ околии. Тогава въ градското ржководно тѣло влизаха: Тодоръ Лазаровъ, Пано Прошевъ и Гьошо Гочевъ. Ново-село се ржководѣше отъ Петре Гушлевъ и Трайчо Скандалия. Още при

Тогава момъкътъ, ведно съ своята жена работѣха на беговия чифликъ и за година получаваха само сто гроша и сто шиника ржжъ. Съ наредбата Мише заповѣдваше занапредъ на какви цени ще се ходи да се работи на беговетѣ.

Отъ друга страна пѣкъ беговетѣ бѣха принудени да даватъ за храна на момцитѣ отъ четиритѣ семена: пшеница, ржжъ, царевича и овесъ, а не както по-рано само ржжъ. Освенъ това наре-

Даме Груевъ (срѣдния въ предния редъ) съ частъ отъ неговитѣ бойни другари: Мише Развигоровъ (отъ дѣсната му страна), Ефремъ Чучковъ и Атанасъ Бабата (отъ лѣвата му страна).

първа среща, Мише ме запита: „Е, Мите, какъ ти се вижда сега Организацията?“ Разбира се, че азъ изказахъ моето удивление отъ стегнатостта, която царѣше въ всички групи — легални и нелегални. После Мише ми каза да се заема съ работитѣ въ Ново-село, което бѣше станало главенъ пунктъ.

И подъ ржководството на Мише Развигоровъ се започна една усиlena революционна и икономическа борба, резултатитѣ отъ която не закѣснѣха. Особена характерна за нашето движение е поведената отъ Мише икономическа борба, защото тя най-ярко говори за близостта на Вътрешната организация до нуждитѣ на страдащия народъ.

Съ една наредба Мише Развигоровъ забрани на момцитѣ да работятъ на беговетѣ на ниска цена.

дено бѣше да имъ се дава вѣлна, масло и сирене.

На жетваритѣ дотогава се плащаше по 2—3 гроша надница. Заповѣдано бѣ на драгоманитѣ (така се наричаха водачитѣ на групитѣ жетвари), при пазарлъцитѣ съ беговетѣ, да не взиматъ работа на цени по-низки отъ 8—12 гроша. Притокътъ на полски работници отъ другитѣ околии биде строго забраненъ. Всѣко нарушение на тѣзи наредби влѣчеше подире си тежко наказание. Забрани се дохождането отъ Паланечко и Кочанско на моми за полска работа. Причина за това нѣщо бѣ гавренето на турцитѣ съ тѣхното моминство. Резултатитѣ отъ всичко това не закѣснѣха да се появятъ. Надницитѣ скочиха доста чувствително, беговетѣ почнаха осезателно да чувствуватъ вмѣшателството

на Организацията и се помъчиха чрезъ наши търговци да влѣзатъ въ връзка съ организационни хора. Положението на беговетъ се бѣше вече значително отекчило и отъ обстоятелството, че по него време цената на житото се бѣ чувствително понижала. Мише се застъпи и въ този случай, като нареди понижение на надницѣтъ на 8—10 гроша (вмѣсто 8—12 гроша). Презъ другата година надницѣтъ пакъ се покачиха съ нѣколко гроша.

Предписа се на селянитѣ да правятъ на турскитѣ спахии всевъзможни пакости и прѣчки, да укриватъ жито и пр. Всичко това после отиваше въ полза на организационната каса. Съ това се целѣше икономическото съсипване на беговетѣ.

Тежко бѣ положението на зависимостъ, въ което се намираха момцитѣ; тѣ не притежаваха ни-

приемаше нищо. И така биде събранъ доста голѣмъ капиталъ.

Банката се намираше подъ прѣкия контролъ на Мише. Едни отъ нейнитѣ функции бѣха и следнитѣ:

Нѣкой селенинъ има нужда отъ волъ, конь или нѣщо друго за своето стопанство. Тогава той се явява предъ четата и съобщава, че му е необходимо да си купи, напиримѣръ, добитѣкъ. Следъ като четата установи, че действително нуждата е налице, връчва му се писмо, което селянинътъ занася на председателя на градското околийско тѣло. То, отъ своя страна, завѣржава бележката и селенинътъ получава исканата сума. После селенинътъ имаше възможностъ да повърне сумата при гумно, беритба на афионъ — значи при използване на плода отъ нѣколко реколти. Внася паритѣ селенинътъ въ банката, взима писмото, съ което му е билъ отпуснатъ заема, и го представя на четата, която предъ него го унищожава. И по този начинъ дългътъ на селенина е вече погасенъ и той е собственикъ на така необходимия за неговото стопанство добитѣкъ.

Селенинътъ отъ околията бѣха заборчлѣли до гуша при Щипскитѣ търговци-евреи.

Веднажъ, при една среща, Мише размѣни и по този въпросъ съ насъ мисли, като какви мѣрки бихме могли да вземемъ, за да спасимъ селенинътъ отъ тѣзи сенети (полици). Не се мина много време и Мише намѣри цѣръ и противъ тази напасть. Единъ день, по нареждане на Мише, въ къщата на Георги Момче-

Изгледъ на село Негованъ, Леринска околия.

каква земя и бѣха продавани. Но разумно поведената отъ Мише борба не закѣснѣ и тукъ съ своитѣ резултати. Беговетѣ започнаха да предлагатъ и то на безценица своитѣ чифлици. При тѣхното закупване организационната каса броеше сумата, която после безлихвено се заплащаше отъ оземленитѣ селени.

Така напиримѣръ, селото Сармазалино биде откупено отъ беговетѣ, като сумата се брои отъ Организацията, а после, въ година и половина, селенинътъ повърнаха на организационната каса броенитѣ за тѣхна смѣтка пари.

Селото Долени беговетѣ предложиха за седемъ стотини лири. Посрѣдникъ бѣше търговецътъ Доне хаджи Янковъ. Пазърлъкътъ бѣ къмъ своя край, но турската властъ се научи за предстоящата продажба и я осуети, като мотивира своята постѣпка съ нѣкакви задължения на беговетѣ къмъ държавата. По-късно официалната властъ закупи с. Долени и тамъ бидоха заселени бѣжанци отъ Босна.

За да спаси Мише Развигоровъ селенинътъ отъ тежкитѣ лихви, които ги съсипваха икономически, основа „Селска земеделска банка“, капиталътъ на която биде събранъ така:

На всѣки зегваръ се събираха по два шиника жито. Селенинътъ продаваше житото и получената сума внасяше въ касата. Въ натура не се

джиковъ свикахме представители на търговцитѣ-евреи и имъ се съобщи начинътъ, по който веднажъ за винаги ще стане ликвидацията съ тѣхнитѣ взимания отъ селенинътъ. За тази целъ даде имъ се на разположение едно лице, на което тѣ се бѣха задължили да му плащатъ по 10 гроша дневно. Момъкътъ щѣше да ги води по селата и еврейтѣ щѣха да събиратъ своитѣ дългове. Всичко това ставаше така:

Отиватъ, напиримѣръ, въ едно село и се явяватъ предъ селския ржководителъ. Еврейнътъ-търговецъ дава имената на селенинътъ, които иматъ да му дължатъ. (Пръвъ бѣше тръгналъ търговецътъ — еврейнъ Аронъ Яко). Ржководителътъ по-виква селенинътъ — длъжници и ги запитва: ти, Митре, имашъ да дължишъ на Яко толкова и толкова, колко лихва досега си му далъ? Пресмѣтнатъ 6% търговска лихва и така намиратъ сумата, която селенинътъ останалъ да дължи. Ако последниятъ се намира въ невъзможностъ да погаси въ момента своя дългъ, ржководителътъ нарежда сумата да се отпусне отъ селската организационна каса и селенинътъ се унищожава. Селенинътъ после, при първо улеснение, внасяше безлихвено сумата въ селската каса.

Имаше и такива случаи: селенинътъ дължи 12 лири, но въ лихви изплатилъ повече отъ 13—14

лири. При подобни случаи, сенетитъ веднага се унищожаваша и дългът се смѣташе за окончателно погасенъ.

И така Мише Развигоровъ спаси селенитъ отъ това голѣмо лихварско тегло, което душеше селскитъ стопанства.

Мише бѣше добре организиралъ въ своята околия и сѣдебната частъ. Той запрети на селенитъ да дохаждатъ въ конака за сѣдене, като за неизпълнение на тази наредба се предвиждаха тежки наказания, даже и смъртъ. За тази целъ бѣха образувани сѣдебни комисии, които заседаваха въ празнични дни. При парични спорове, когато длъжникътъ нѣмаше възможностъ веднага да уреди своето задължение, плащаше организационната каса, която после си прибираще сумата отъ длъжника. За кражби, безчестия и др. бѣха предвидѣни редица наказания — глоби, побой и смъртъ. Недоволнитъ отъ решенията на комисията имаха право да се оплачатъ предъ околийското ръководно тѣло. Последното, въ присѣствие на старата комисия, разглеждаше наново дѣлото. При по-значителни спорове дѣлата се разглеждаха отъ легалнитъ и нелегални окръжни комитети.

Тѣзи наши сѣдебни комисии бѣха принудили турската властъ да прибѣгне до подобна комисия, която заседаваше въ Беледието и която безъ формалности разглеждаше спорове. Но народътъ не търсѣше вече правосѣдие при турцитъ. По-късно, когато турцитъ се научиха за съществуването на тѣзи комисии, наредено бѣше тѣ да заседаватъ по селата. Тукъ вече последна инстанция бѣше четата.

Обичай бѣ въ нашата околия, при женитба момитъ да бждатъ просто купувани. Така наприкладъ, момъкътъ броеше на бащата на своята избраница по 10—15 лири, следъ което трѣбваше да дарува съ скжпи подарѣци родителитъ и роднинитъ на момата. Женитбитъ, проче, бѣха съпроводени съ голѣми разходи, та момитъ достигаха до 30—35 годишна възраст, безъ да могатъ да се задомятъ. Последницитъ отъ това бѣха развратъ и рушене на здравитъ семейни нрави.

Мише не закѣснѣ да се намѣси и тукъ. Съ специална наредба се забрани даванетоъ при женитба отъ момъка повече отъ 2—3 лири и бидоха

премахнати скжпитъ дарове. Момци, които нѣмаха възможностъ да броятъ за момата исканата сума отъ 2—3 лири, биваха безлихвено улеснявани отъ основаната отъ Мише „Селска земедѣлска банка“.

Каква радостъ, какво веселие бѣше настѣпило по селата следъ тѣзи реформи! Сватбитъ зачестиха и бѣха отпразднувани при обща радостъ. Всичкибля годарѣха на прямия виновникъ на тѣзи

Четникътъ Генко Хр. Мархоловъ, родомъ отъ Цариградъ. Четничествувалъ отъ 1902 до 1908 година въ четитъ на Борисъ Сарафовъ и Ениджевардарския войвода Апостолъ Петковъ.

праздненства. И нѣколко години по-късно, когато Мише загина трагично въ гр. Шипъ, той биде най-горко оплаканъ отъ селенитъ на Овчеполията.

Черти отъ живота и дейността на дѣдо Методий Кусевъ

[Продължение отъ книга 9 (39)]

VI.

Изобщо схизмата отъ православнитъ македонски българи, турски поданици, не се вдигна *тогава*; дано се не вдигне и *сега*, когато сж се размърдали наши и чужди благочестиви старци за премахването ѝ, защото *само тя остана олицетворение и гаранция за единството и цялостността на нацията ни*.

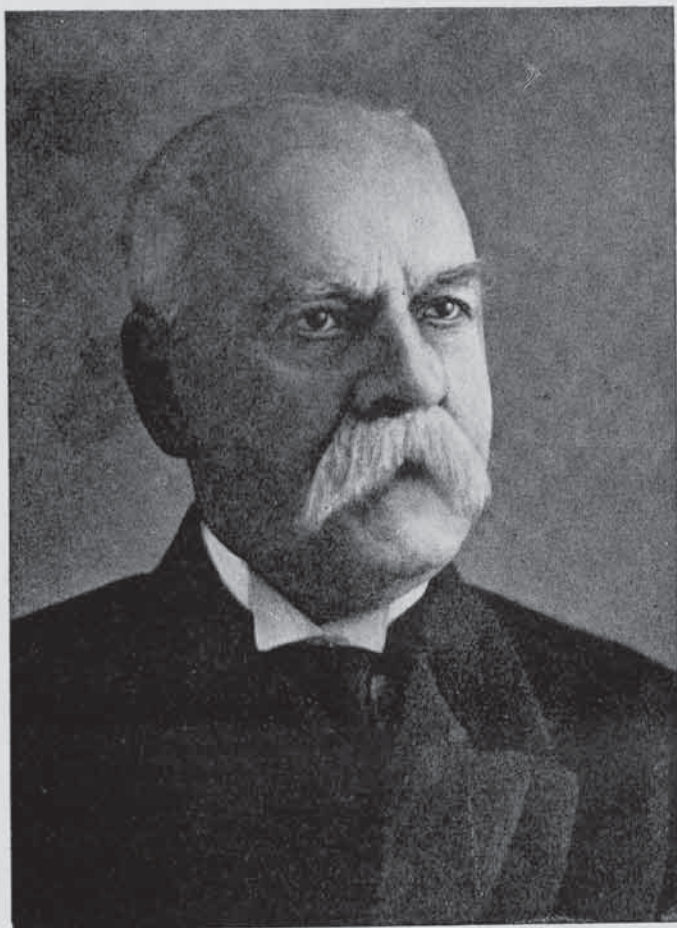
Схизмата — това е свещената емблема на напредѣка ни, на нашето народностно съзнание; да се откажемъ отъ нея, ще рече отново да се заробимъ духовно и да тънемъ въ мрака на невежеството.

Схизмата, това посмѣшище на казионното православие, изгуби историческото си значение следъ свѣтовната война, щомъ като православнитъ и благочестиви християни — сърби, гърци и ромѣнци, съ благословията и защитата на ултра-православната покровителка на славянитъ — царска Русия,

нагълтаха като бѣсни вълци разкжсанитъ части на схизматичния български народъ. Схизмата стопи много руско злато: съ нея търгуваха, дипломатстваха и отмѣщаваха на България, задето последната съ собственитъ си сили се стремѣше да се обедини и заживѣе като народъ и държава. Българскиятъ народъ не желае да се занимава съ тая позорищна схизма, защото лѣкува ранитъ си, нанесени му отъ прочути миротворци, добри християни и челолюбци... Времето си тече и всѣки ще получи наградата си, каквато си е заслужилъ. Фалшъ и хитрини черковни въ историята зле се наказватъ. — Но, на предмета си.

Тѣй сложенъ въпросътъ за вдигане схизмата отъ Македония, застава, както споменахъ, рускитъ дипломати отъ Цариградското руско посолство да се прибератъ въ черупката си и да чакатъ момента за подновяването му. Дѣдо Методий Кусевъ, като вѣрно чадо на православната българска черква,

не се поколеба ни най-малко отъ пръснатитъ (пусканитъ) слухове за униатство, Охридска патриаршия и владишки санъ, както би направилъ щеславниятъ честолюбецъ и смѣткаджия. Той си гледаше организирането на училищното дѣло въ турско, чрезъ което само можеше да се запази нацията ни отъ всѣкакво гонение и обезличаване отъ страна на вѣковнитъ ни противници и завистници. Той не допускаше, че ще се намѣри българинъ, който да измѣни на вѣрата си, щомъ може свободно да чете и да се моли на езика си и да

Божилъ Райновъ, родомъ отъ гр. Котелъ. Първиятъ директоръ на Солунската българска гимназия „Св. Кирилъ и Св. Методий“ презъ учебнитъ 1881/82 и 1882/83 години.

се гордѣе съ народността си. Мирно-тихо занимаваше се той неуморно съ писма до известни български благодетели и интелигентни синове на Македония да се завърнатъ въ родината си и да взематъ участие въ просвѣтното дѣло на българитъ. Дѣдо Методий Кусевъ нѣмаше писари и секретари въ Екзархията: денонощно самъ работѣше и творѣше каквото му дойде на ума добро и полезно за дѣлото на Македония. Въ това време Екзархъ Йосифъ I прекратява курорта си и се завръща въ Станбулъ *неочаквано* къмъ края на м. юлий 1882. Види се, нѣкои срѣди бѣха му писали или *съобщили лично*, че отецъ Методий Кусевъ *прѣчи* на православната руска политика въ Близкия изтокъ, *стреми се* да обяви Македония униатска срещу възстановяване на Охридската патриаршия и *да стане* папски представителъ на схизматичитъ българи въ турската държава. Много други инсинуации и клевети трѣбва да сж били

пуснати по адресъ на дѣда Методия Кусевъ, та Екзархътъ билъ принуденъ всрѣдъ лѣтото да стигне въ Цариградъ и да поеме юздитъ на управлението въ Екзархията, главно за да запази екзаршата си корона. Азъ допускамъ, че тия сплетни бѣха извършени отъ самозабравилитъ се руски царски дипломати въ Турция, които следъ войната бѣха горделиви, надменни, вироглави и не допускаха да имъ се противоречи, когато се заговорѣше за македонския въпросъ. За тѣхнитъ политически комбинации на Близкия изтокъ, вѣрата, езикътъ и народността на македонцитъ бѣха безъ значение и не се интересуваха да знаятъ за настроението и стремението имъ следъ разкъсването на Санъ Стефанския договоръ. Рускитъ дипломати не искаха да знаятъ, че въ Македония се надигаше една подрастваща интелигенция, готова да жертвува всичко за своята свобода и народностъ и да се противопостави на пъкленитъ имъ цели за разпокъсването на българския народъ.

Азъ се намѣрихъ случайно въ Русе при пристигането на Негово Блаженство Екзарха. Дѣдо Методий бѣше ми повѣрилъ да занеса едно важно писмо отъ Екзархията на Негово Височество Князь Александръ Батембергъ въ Варненския му дворецъ Сандрово и трѣбваше да вървя *по следа*, т. е. да отида въ Русе, задето Князътъ бѣше заминалъ, до пристигането му въ Варна.

Посрѣщането на Екзарха бѣше царско: цѣлиятъ градъ бѣше излѣзълъ да се радва на българския флагъ, който се развѣшаваше на парахода „Ориентъ“, въ честъ на високопоставения пѣтникъ. Заедно съ Митрополитъ Григорий и Окржния управителъ Аневъ бѣхме на първо мѣсто въ пристанището. Екзархътъ благославяше на всички страни посрѣщачитъ си и размѣни нѣколко думи съ мене, като екзархийски чиновникъ. — „Ще пжтуваме заедно утре директно за Цариградъ — бѣше наредбата му. До влизането ни въ парахода „Лойдъ“ не можахме да се разговоримъ *свободно и спокойно*, защото бѣше придруженъ отъ изпращачи и посрѣщачи до Варна. Въ парахода ние размѣнихме думи за екзархийскитъ работи и най-много за дѣда Методия, но не и за учебното дѣло въ Македония, защото, може би, въ момента не го интересуваха „даскалскитъ работи“.

— Отецъ Методий — дума Екзархътъ — много бърза да стане владика, но той си играе съ огъня. Иска да стане Охридски архиепископъ и глава на униатска Македония. . . Азъ зная интимнитъ му намѣрения да приближи македонцитъ къмъ католическия свѣтъ за по-скорошното имъ освобождение отъ турското иго — продължава речта си Екзархътъ и се замислюва, дали ще се съглася съ твърдението му, очаквайки отговора ми.

— Нищо подобно нѣма, Ваше Блаженство. Недоловенитъ добре звуци даватъ неясни и тъмни мисли. Година и повече какъ работя съ дѣда Методия, немога да се начудя на неговата енергия, бодростъ, смѣлостъ и предвидливостъ. Идеята за Охридска архиепископия е пусната отъ македонскитъ градинари срещу опитванията да се премахне Екзархията ни отъ Цариградъ и да се вдигне схизмата отъ Македония, за да влѣзатъ въ лоното на православната гръцка патриаршия. Колкото повече настояватъ рускитъ дипломатически агенти въ тая си православна политика, толкова по-силно расте идеята за национално самозапазване и се пропагандира отъ всички интелигентни бъл-

гари въ Македония. Не може се устоя на тоя напоръ: гръцкото или руското православие за българитъ въ Македония е изгубено и невъзможно — отговорихъ му азъ.

Екзархътъ се поуспокои и изгуби страха, че ще бжде зле посрещнатъ въ Цариградъ отъ македонскитъ българи, за които собствено стоеше тамъ българската Екзархия. Отъ по-нататъшнитъ разговори ясно се виждаше непоколебимото желание на Екзарха да напусне турската столица и да се прибере въ българската, близо до съмишленицитъ си консерватори, съ които се намираше въ тѣсна връзка по държавния превратъ и съ убеждение, че безъ Русия не можемъ да съществуваме като народъ и държава.

Екзархътъ много скърбѣше, че нѣмалъ съ кого да работи и да продължи дейността си при възраждането ни. Не можелъ да образува екзархийския съветъ, защото нѣмало едновременношнитъ дейци и патриоти.

— Нѣмамъ вѣравъ днешнитъ македонски водители — казваше той — и се чудя какъ ще живѣя съ тоя народъ!

Азъ си обяснихъ тия му сърдечни излияния съ поговорката: „По край нашия Никола, намразихъ и свети Никола“. Накжсо, Екзархъ Йосифъ I бѣше студентъ, сърдитъ на македонцитъ, които му развалиха планове да послужи на руското православно дѣло у насъ. Той прекара живота си въ Цариградъ съ подозрение и страхъ да не би да му се напакости въ нѣщо и да изгуби титла и корона. Такъвъ си остана той и следъ като пропъди отъ Екзархията дѣда Методия Кусевъ и го застави на стари години да бжде студентъ въ Петербургската духовна академия. Ако дѣдо Методий имаше за целъ на живота си владишката корона, можеше да я на-

ложи на главата си всѣки пжтъ, особено когато рускитъ дипломати и Екзархътъ гонѣха сѣнкитъ си и си правѣха пазарлъци за мечешката кожа и преди да бѣха убили мечката. Дѣдо Методий не щѣше да бжде разкарванъ на стари години отъ градъ на градъ и да пълни главата си съ метафизическитъ учения на рускитъ богослови. Той трѣбваше да бжде единъ отъ първитъ владици въ Македония и заедно съ своитъ съграждани да се бори за вѣра и народностъ, а не съ каменливия Ахмакбайръ при Стара-Загора, обърнатъ днесъ въ райска градина, и къмъ края на живота си да бжде отлъчванъ отъ епархията си за угода на една пакостна русофилска политика, насаждана отъ българскитъ русофили, начело съ Стоянъ Даневъ.

Дѣдо Методий бѣше човѣкъ народенъ и религиозенъ. Той каточели живѣеше, за да служи на

Връщане въ кѣщи, следъ полска работа.

Родината си, да пази братята си отъ вѣлци и да изпълни дълга си като човѣкъ.

(Следва)

Изъ живота на четитъ

Вълшебната нощъ

(Споменъ)

Въ източния Пиринъ, всрѣдъ високи върхове планински, въ дивна, живописна котловина, кацнало е малко красиво езерце. Наричатъ го „Брѣзнишко езеро“. Тукъ, край брѣговетъ на езерото, въ тая прикрита котловина, далечъ отъ населени и опасни за насъ мѣста, съединенитъ чети на „Върховисти“ и „Вжтрешни“, следъ две сражения съ турския аскеръ при с. Пиринъ и следъ нѣколкодневно отстъпление, трѣбваше да си отпочинемъ, да съберемъ сили за новъ походъ, за нови подвизи и да вземемъ решение за деня на въстанието отсамъ Вардара.

Бѣ 5. септемврий 1903 година. Пладне. Недалечъ задъ севернитъ брѣгове на езерото, всрѣдъ равна и млада борова гора, бѣхме се разположили за дневна почивка около 720 четници, водени отъ

именити войводи. Изморени отъ дълго пѣтуване, следъ като похапнахме хлѣбъ и сирене, скоро и съ наслада тукъ всѣки се предаде на почивка, на сънъ. Само стражата, която се смѣня всѣки 2 часа, далечъ отъ насъ, сега зорко бди и пази.

Войводитѣ, следъ кратко съвѣщание, капнали отъ умора, и тѣ се предадоха на почивка, на сънъ.

Въ лагера е тихо; всичко почива, спи

Войводата Юрданъ Стояновъ, който бѣ отишелъ да пообиколи и нареди стражата, скоро се върна. Забелязахъ, сега той водѣше тихо и безъ шумъ нови въоръжени хора. Тѣ спрѣха и седнаха недалечъ отъ насъ. Искрахъ да запитамъ Стоянова за новодошитъ хора, но той ми даде знакъ да мълча, да не събудя другаритъ. Генералъ Цончевъ, обаче, се събуди и полусъненъ запита Стоянова:

Юрдане, какво има? Момчетата почиватъ ли, спятъ ли? Стражата по мѣстата ли е?

Но щомъ забеляза новодошлитъ въоръжени хора, а тѣ бѣха отъ мѣстната чета, той веднага скочи и отиде при тѣхъ. Сжщото сторихъ и азъ.

Новодошлитъ, осведомени отъ Стоянова, станаха и посрещнаха бодро и вежливо генерала, като се извиниха задето сж го събудили и обезпокои.

А той, генералътъ, любезно се здрависа съ всички и имъ дума:

— Добре сторихте, че дойдохте. Ние не сме дошли тукъ да почиваме и да спимъ, когато Дѣлото ни вика на работа; който иска да почива и да спи, да седи у дома си.

Всички сме въ възторгъ и захласъ отъ чудния пейзажъ. Любопитни четници, по единично и на групи, сж плъзнали по брѣговетъ. Едни газятъ навътре въ водата, други се плискатъ съ нея, трети хвърлятъ ѝ камъни, пускатъ разни шеги и весело и шумно посрѣщатъ нови групи — свои другари.

Всичко около езерцето се оживи и развесели; само небето почна да се мръщи и да ни заплашва: черни облаци се носятъ буйно надъ насъ и ни навѣватъ нѣкаква странна меланхолия, а всрѣдъ тѣзи самотни височини — и нѣкакъвъ страхъ.

Мрачна тъмна нощъ полека настѣпва. Тъмни облаци, надвисили се надъ насъ, надъ езерцето, надъ цѣлата котловина, боязливо се спускатъ все по-близо и по-близо до насъ, сякашъ искатъ по-

Чета отъ нѣкогашнитъ наши волни хайдути, станали впоследствие закleti членове на Вътрешната македонска революционна организация.

— Е, та, така си е то! Комитети сме — народни хора; Дѣлото иска повече работа и трудъ, по-малко почивка и сънъ — отговори войводата на четата.

Войводата, единъ словоохотливъ мжжага, дълго време следъ това разказва за организирания народъ, за бойнитъ сили на турцитъ, за тѣхното разпредѣление.

Около 4 часа следъ обѣдъ събудихме четницитъ и, съгласно взетото по-отрано решение, скоро минахме гжстата гора, спуснахме се по стръмнитъ и се озовахме при Брѣзнишкото езеро.

Въ гората, дето почивахме, оставихме да пази мѣстната чета.

Ние сме при брѣговетъ на живописното езерце. То е тихо, неподвижно. Никакъвъ вѣтрецъ не духа и не разваля неговата дрѣмка, неговото спокойствие. Високата огромна гола канара, издигаща се отвесно отъ самитъ води на западния му брѣгъ, както и немного високитъ залесени южни и източни брѣгове кокетно се оглеждатъ въ лазурнитъ сини води.

отблизо да ни зърнатъ, да ни прегърнатъ и помилватъ. Сега край северния брѣгъ на езерцето и далечъ отъ него въ котловинката, засвѣткаха повече отъ 100 огньове. Водитъ, канаритъ, цѣлата околностъ сж силно, феерично освѣтлени. Шумъ, викъ, пламъци и димъ все повече се усилватъ, високо издигатъ и тамъ горе съ облацитъ се сливатъ.

По нареждане на генералъ Цончевъ, трѣбваше да се заколятъ, опекатъ и разпредѣлятъ между войводитъ и четницитъ 120 овце и 2 крави, докарани за насъ отъ мѣстнитъ чети. Сега, едни колятъ и дератъ, други шишове готвятъ, трети огньове наклаждатъ, а тамъ, край буенъ огънь, въ дѣното на котловинката, уединени, войводитъ, събрали се на съветъ, решаватъ важни въпроси.

Огньоветъ се усилватъ и страшно, зловещо прѣщятъ. Нѣкои, насѣдали около тѣхъ, весело приказватъ, пекатъ дробчета, сърдца, дребосъци и отвърщатъ потнитъ си лица отъ силния пекъ на огъня.

Други пъкъ, повече отъ 120 едри, левентъ юнаци, стоятъ прави и съ пушка на едното рамо,

съ одрана и забучена на шишъ овца на другото рамо, всрѣдъ високъ смѣхъ и другарски закачки, неспокойно се движатъ около силно пламналитѣ огньове, чакайки момента да почнатъ своята работа — печенето.

А тамъ нейде къмъ срѣдата на западния край на котловината, подѣ тихитѣ звуци на нѣколко тамбури, юнашки пѣсни се пѣятъ, комитски хора се виятъ.

Дѣдо Стефо, 60 годишенъ пѣргавъ старецъ отъ Балчикъ, чуденъ майсторъ на турския „кючекъ“, гологлавъ, съ запретнати до лакти ржжави, до самия брѣгъ на езерото, подъ звуцитѣ на една окарина, играе на кючекъ. Той юнашки подскача, майсторски кърши тѣло, глава, ржце, крака, а насѣбралитѣ се наоколо четници, кои прави, кои насѣдали, подъ такта на музиката, пляскатъ! съ ржце и често се провикватъ: „браво, дѣдо Стефо!, браво юначина“. Следъ кючека, окарината засвири весела българска ржченица. Сега четницитѣ, наелектризирани отъ веселитѣ игривни национални мотиви, наскачаха и почнаха една вихренна игра, често придружавана съ юнашкитѣ викове: „Добрее! Ихи, хи-и-и! Еха, хе-е-е! Де е сега Султанотъ, де сж сульовцитѣ да видятъ — какъ живѣятъ и какъ лудо се веселятъ комити!“...

Почна да вали ситенъ дъждъ.

Сега и езерцето се размърда, раздвижи. Милиони, безброй чудни фигурки, милиони мигновени свѣтли мехурчета сега пѣстрятъ цѣлата повърхностъ на езерцето. Сякашъ нѣкакви златосвѣтли чаровни вили-самовили стреснато се показватъ на повърхността му, очудено поглеждатъ съ своитѣ пламенни, огнени очички и, уплашени отъ това, що прѣвъ пжтъ тукъ виждатъ, бърже се скриватъ. Но вмигъ милиони, безброй други се явяватъ, бързо изчезватъ, пакъ се явяватъ, пакъ изчезватъ...

Езерцето цѣло трепти, блести. Блести наоколо цѣлата котловина. Блестятъ юнаци, облаци,

дъждовнитѣ капки. Пѣснитѣ, игритѣ не спиратъ. Каква чудна, вълшебна нощъ! Тамъ, далечъ отъ насъ, тъма е адска, а около насъ и встрани се виждатъ освѣтлени канари, огнени води, фантастични фигури, месо, пѣсни, хора, смѣхъ, викъ, пламъци, облаци и димъ и всичко това се слива въ нѣкакъвъ адски, вълшебенъ пиръ.

И азъ, увитъ въ своята пелерина, седнахъ на страни на малка могила, дълго гледахъ и се любувахъ на тая дивна вълшебна картина по височинитѣ на Пиринъ-планина. Гледахъ азъ възхитенъ и се питахъ: не сж ли това духове неспокойни, кои въ тая нощна доба, по тия самотни, страшни върхове на Пиринъ, събрали сж се на нѣкакъвъ самотенъ чародеенъ пиръ?

Искаше ми се дълго, дълго тукъ да стоя;

Народно веселие въ македонско село.

тукъ на могилата да прекарамъ цѣлата нощъ. Но четникъ самъ и настрани не бива да почива и спи. И азъ се прибрахъ въ стана, легнахъ край брѣга на езерцето на мократа трева и при тихата тукъ музика на дъждеца, увитъ въ моята пелерина, сладко заспахъ.

Г. Ив. Бѣлевъ

Пано Константиновъ

Скици изъ дейността му като Велешки околийски войвода

Пано Константиновъ е роденъ презъ 1880 година въ гр. Велесъ — градътъ, който излжи отъ своята срѣда пламенни и буйни революционни елементи, готови съ усмивка на уста да умратъ за идеалитѣ на ВМРО. Пано е откърменъ и прекаралъ детинството си всрѣдъ дивния ритъмъ на окървавената велика македонска рѣка, опояванъ отъ нейния плачъ за своитѣ родни чада, които гордо се изкачваха по стръмната Голгота. И той е единъ отъ нѣжнитѣ филизи на Вардара, който се появи на революционното поприще съ твърдата воля да се бори за свободата на поробената Родина и да

сложи коститѣ си за нея въ борбата за свободата. Той е единъ отъ оная плеада скромни и беззаветно предани дейци на македонската епопея, които, всрѣдъ вихъра на неравната борба срещу потиснитѣ народни, умрѣха съ усмивка на уста за достойно изпълненъ свещенъ дългъ и върху чиито свещени кости израстна, всрѣдъ народнитѣ маси като исполинъ, съзнанието за революционна борба изъ македонскитѣ бранни поля.

По време Илинденското въстание, всрѣдъ интеллигентната младежъ заговори съвѣстътъ за неизпълненъ дългъ къмъ Родината. Нейниятъ гласъ

озари челата на мнозина смъли борци, които съ пушки навлязоха въ бойна Македония да отстояват каузата на въстаналия робъ, който бѣше грабналъ вече оръжието да се бори за своята лелѣйна свобода. Между мнозината смъли самоотвержени борци, съ неугасимъ огънь въ бжднинитѣ всрѣдъ велешани ще остане вписано името на младия подпоручикъ *Пано Константиновъ*, който напусна военната служба и стана водачъ на 60 членна чета. На върха „Китка“ той се хвърли въ огъня на хилядната турска армия и храбро се би.

Въ неговия девизъ за „борба бѣ заседнала ясната мисль: „На Македония сж нужни момци горди, които смъло въ бой налитатъ, храбро се сражаватъ и знаятъ мъжествено да мратъ“.

Въ 1905 година Константиновъ бѣ избранъ за Велешки околийски войвода на мѣстото на убития такъвъ отъ сръбската пропаганда Стефанъ Димитровъ. Макаръ и още младъ, той съ радостъ пристигна на мѣстоназначението си. По това време се изживяваха изострили се партизански борби между централисти и сарафисти, при които борби въ Велешкия революционенъ районъ най-добритѣ организационни работници се подлагаха на тероръ, било отъ едната, било отъ другата страна. Това ще остане една отъ най-чернитѣ страници въ борбитѣ изъ този районъ. Тая братоубийствена кампания позволи на ренегата Григоръ Соколовъ Лямева да се настани въ Порѣчието и чрезъ засада да избива легалнитѣ и нелегални дейци на ВМРО.

Азотъ стана прицелната точка на пропагандата, особено неговата непристъпна частъ откъмъ Порѣчието, въ който непристъпенъ и изолиранъ край сж разположени дветѣ мияшки села Папрадище и Орѣше и бърсяшкото селце Нежилово, всрѣдъ скатоветѣ на Бабуна планина. За да затвърди своето положение въ Порѣчието, пропагандата бѣше решила да вземе тия села, за да бжде въ близъкъ контактъ съ сръбоманското село Богумила. Въ развихрилата се борба за надмощие, Григоръ Соколовъ Лямева, подпомаганъ и отъ турската властъ, постоянно поставяше засади, докато на 6. май 1905 година, въ мѣстността „Орѣшки ливади“, въ една негова засада попадна Стефанъ Димитровъ съ четата си. Още отъ първия залпъ на засадата падна убитъ войводата Димитровъ.

На 20. май с. г., въ Велешко пристигна новиятъ околийски войвода Константиновъ. Той бѣше съвършено непретенциозенъ, съвършено изоставилъ себе си, копнѣещъ да види окончателно очистенъ района си отъ сръбската пропаганда, а най-вече

да притъпи партизанскитѣ страсти въ района. Той ни най-малко не щадѣше своя животъ, водейки бойоветѣ съ открити гърди, като заявяваше предъ четницитѣ и селската милиция: „Ние ще паднемъ въ тая ожесточена борба — борба за животъ и смъртъ — съ сръбската пропаганда, нашитѣ млади братчета ще ни замѣстятъ, но Бабуна планина ще трѣбва да се изчисти отъ пропагандата“. Той се кали въ тежката борба. Него сънь го не ловѣше, докато не извършеше предприетата задача. Така той стана любимецъ и на четници, и на населението и на всички дейци, преминаващи презъ района му на пътъ за Битолско.

Пано Константиновъ

Щомъ като преорганизира четата си съ останалитѣ четници на покойния Стефанъ Димитровъ, интимната мисль на Константинова бѣше да заглуши и изкорени бацила на партизанскитѣ страсти и да зацари въ района му братско разбирателство. Въ тая насока той съ голѣмъ идеализъмъ направя редица отстъпки. Първата жертва, която той направи, бѣше да търпи Дачо Йотовъ (бившъ четникъ на Димитрова), който бѣше кандидатъ за околийски войвода. Нѣкои отъ Дачовитѣ протектори искаха да наложатъ Дачо за помощникъ на Константинова и му се даде районъ „Клепата“, обаче, той се противопостави, като имаше предвидъ, че Дачо не се ползува съ добро име низъ цѣлата околия, отъ една страна, и отъ друга — за да не влѣзе въ конфликтъ съ нѣкои отъ селскитѣ ръководители, които бѣха ярки противници на Дачо. Той сжщо не изпусна

изпредвидъ и най-важното обстоятелство, че въ района му се движеше Иванъ Наумовъ—Алябака съ своята чета, който, като смѣлъ и храбъръ войвода, се ползуваше съ симпатиитѣ на голѣма частъ отъ народа.

На 18. юний 1905 година, организационната чета влиза въ с. Степанци. Къмъ полунощ влизатъ и четитѣ на ренегатитѣ Григоръ Соколовъ Лямева и Тренко. Въ селото се почва ожесточено сражение, което продължава и на 19 с. м. до 3 часа следъ пладне. Поради пристигане на войски отъ Велесъ и Прилепъ, Константиновъ изтегля четата си и отстъпва, безъ да даде жертви.

Презъ втората половина на м. юний 1905 година, Охридската чета на Деянъ Димитровъ и Кичевската чета на Пешо Радевъ Пашата пристигатъ въ Велешко. Тукъ се срѣщатъ съ Велешката и Прилепската чети. Четиритѣ чети наброяватъ 120 души. Въ Никодимския балканъ, предъ сборнитѣ чети, войводата Константиновъ въ една беседа очертава положението въ Бабуна, като заявява, че Орга-

низацията освенъ съ редовната турска войска трѣбва да се бори и съ продажниците на сръбската пропаганда отъ типа на Григоръ Соколовъ, Тренко и Йованъ Дългъчотъ. Той моли всички да му се притекатъ на помощъ временно, докато нанесатъ поне едно чувствително поражение на пропагандата. Неговитѣ думи се посрѣщатъ съ мощно „ура“.

На 27. юний 1905 година вечеръта, сборнитѣ чети пристигатъ на Степанци и се изкачватъ на върха „Мукося“. Четитѣ на Константиновъ, Гогата Ацевъ и Пешо Пашата оставатъ на почивка, а четата на Деянъ Димитровъ остава охрана. Авангардътъ на последната следи дирята на неприятеля, а ядрото настѣпва по него. Следъ почивката четитѣ преминаватъ папридищата, високи единъ човѣшки бой, и предъ погледа се очертаватъ две остри каменисти чуки, обрасли тукъ-тамъ съ гора. Въ тия чуки сръбскитѣ чети заематъ позиция и щомъ се появява авангардътъ, тѣ почватъ ураганенъ огънь. Отъ ранни зори до 4 часа следъ обѣдъ сражението си води съ ожесточение и отъ дветѣ страни. Константиновъ се стреми веднажъ за винаги да се справи съ неприятеля, почва се обхватъ и се приготвя стрѣмителна атака за последня разплата. Къмъ 5 часа на бойното поле пристига турска кавалерия, пехота и горски топчета. Турцитѣ почватъ да обсаждатъ организационнитѣ чети, обаче, куршумитѣ имъ попадатъ и въ сръбскитѣ вериги. При това положение ренегатитѣ почватъ съ силенъ гласъ да се молятъ: „Бѣгайте, бре бугараши, дайте и намъ пѣтъ, че отвсѣкжде куршуми ни косятъ“. Привечеръ организационнитѣ чети отстъпватъ. Въ сражението пада убитъ четникътъ Ничо отъ Дабница — Прилепско, а бидоха ранени войводата Константиновъ и тримата негови четници. Така турската войска спаси сръбскитѣ чети отъ пълненъ погромъ.

Презъ м. юлий 1905 година, въ Велешко пристигна, на пѣтъ за Ресенско, четата на дяконъ Евстатий. Константиновъ съ четата си я пресрѣща въ с. Капиново, кждето следъ малко пристигна и войводата Иванъ Наумовъ — Алябака съ четата си. Насѣдалитѣ на почивка четници скачатъ отъ мѣстата си и съ нескривана радостъ посрѣщатъ четата на Алябака. Дяконъ Евстатий влѣзе въ ролята на помирителъ и направи първата братска среща между Константинова и Алябака, които до тоя моментъ отбѣгваха да се срещнатъ. Последнитѣ изслушаха съ внимание искренитѣ напѣтствия на дякона и, разчувствуващи, се пригърнаха и заклеха въ бждещи братски неразривни връзки. И, за голѣма радостъ, отъ тоя тържественъ часъ никакви сериозни прѣчки не се появиха между двамата войводи. Срещата бѣше много сърдечна и трогателна: четитѣ се размѣсиха и четниците заведоха весели разговори помежду си. Като мълния се разнесе веднага новината, че разбирателството между Константинова и Алябака е свършенъ фактъ. Радостта на мѣстнитѣ организационни дейци бѣ безгранична и тѣ добиха вѣра, че съ това братско споразумение ще се тури край на братоубийственитѣ борби, въ резултатъ на което агентитѣ на пропагандата не ще иматъ смѣлостта да преминаватъ въ „Азотъ“.

Отъ донесенията на Арсо Локвички, който се завърна отъ рекогносцировка въ Порѣчието, се схвана, че четитѣ на пропагандата квартируватъ въ с. Крапа. На 5. августъ 1905 год., четитѣ на Константинова, Алябака и дяконъ Евстатий заедно съ Орѣшката селска чета преминаха въ Порѣчието

и на 6. с. м. се настанаха да денуватъ въ една падина край с. Крапа, съ намѣреното презъ нощта да ударатъ сръбскитѣ чети, обаче, последнитѣ узнаватъ това и заобикалятъ организационнитѣ чети отъ всички страни, които заематъ всички доминиращи стратегически пунктове. Ненадейно се заведе ожесточено сражение. Изненадата бѣше голѣма. Чувахе се само свистенето на куршумитѣ и гласътъ на по-смѣлитѣ: „оттукъ отстъпи, ела тукъ, тамъ ще те пребиятъ“. На мѣста сражението се водѣше на 30—40 крачки. Трѣбваше голѣмо самообладание, решителностъ и присѣствие на духъ,

Група революционери: Христо Панайотовъ отъ гр. Дупница (горе). Подпоручикъ Петъръ Георгиевъ отъ с. Рила (долу) и Борисъ Върбановъ отъ Велико Търново (вдѣсно).

които не липсваха у мнозина, за да се отстои на многочисления и заелъ изгодни позиции неприятелъ. И тримата войводи смѣло водѣха сражението. Когато неприятелътъ видѣ, какъ Наумъ Йосифовъ, Никола Пановъ и Кольо Попадичето понесоха раненитѣ си другари, отправиха по тѣхъ залповъ огънь, но при все това тия смѣлчаци пренесоха раненитѣ на закрито мѣсто и се върнаха пакъ при бойцитѣ. Съ открити гърди и четници и войводи пробиха неприятелскитѣ вериги и заеха изгодни позиции. Борбата се водѣше съ настѣрвение. Привечеръ почна да приижда аскеръ и арнаути отъ Църнилища въ помощъ на ренегатитѣ. Предвидъ на новата опасностъ, четитѣ сполучиха да се изтеглятъ отъ полесражението, отнасяйки съ себе си и раненитѣ.

Следъ този неуспѣхъ при с. Крапа, положението извънредно натегна. Сръбскитѣ чети, необезпоявани отъ аскера, постоянно сновѣха по „Даутица“ и устройваха засади. За да може да се

задържи напора на пропагандата, околийският войвода Пано Константинов писмено покани околните организационни райони да изпратят временно своите чети в „Азот“.

На младия Константинов бѣ възложен районът на действие, който представляваше най-важния стратегически възел, през който преминаваха почти всички чети, транспорти и кореспонденцията на ВМРО за Битолския вилает, а така също и единствен етап за пренасянето на ранени и подгонени организационни дейатели. Съ загубата на Бабунията и завземането ѝ от пропагандата, ВМРО рискуваше да загуби базата си за действие и позициите си в Юго-западна Македония, понеже се лишаваше от своя прѣкъ канален път. Като околийски войвода, Константиновъ направи обширно писмено изложение предъ ръководството на

ВМРО, като, чувствувайки отговорността, която всецѣло падаше върху него, той искаше да бъдат изпратени в негова помощ значително повече интелигентни сили като инструктори и четници.

На 25. августъ 1905 година, в Велешко пристигна съ четата си Битолският окръжен войвода Георги Сугаревъ, който събщи на Константинова, че по нареждане на ВМРО той ще остане повече време в района му, за да се даде единъ решителен ударъ на пропагандата. Цѣли две седмици сборните чети на Константинова, Алябака и Сугарева бѣха по следите на ренегатите, навлязоха в Порѣчието, обискираха селата Црешново и Бѣлица, обаче, четите на пропагандата се скриха изъ недрата на балкана, страхувайки се отъ среща лице срещу лице.

(Следва)

Стефанъ Аврамовъ.

Таки Николовъ Динча

На 19. августъ 1931 година се помина в българската курортна мѣстност „Юндол“ отъ туберкулоза илинденецътъ Таки Николовъ Динча. Той е родомъ отъ гр. Крушово и е по народностъ влахъ. Като дете е билъ буйна натура, но като младежъ, превитъ подъ тежестта на сиромашията и мизерията, сериозно билъ загриженъ за прехраната на семейството си и вмѣсто да трѣгне по пътя на революционната борба, по който пътъ вървѣха другарите му, той трѣгна по отпъкания пътъ — пътътъ на покорната рая. Таки смѣташе революционерите за смутители, които съ действията си само отекаватъ и тъй тежкото икономическо и политическо положение на раята, обаче, въстанието отъ 1903 г. съ своето величие и ужасъ го силно развълнува и той вече сериозно се замисли изъ кой пътъ да върви. Голѣма му се виждаше силата на врага, но величавиятъ подвигъ на другарите му и гранитната народна воля за освобождение създадоха у него вѣра, че правдата ще възтържествува, че ще изгрѣе свободата. И ето че странециятъ отъ другарите си Таки почва да дружи съ „смутителите“ и въ единъ прекрасенъ день презъ 1904 г. съ радостъ и съ гордостъ приема „кръщението“ и застава подъ знамето на Революционната организация.

По туй време в Крушово се зароди една

подмолна грѣцка конспирация, която подъ формата на училищна национална борба, чрезъ тероръ, целѣше да завладява населени съ власи и българи

части отъ града, за да уязви мѣстната Революционна организация. Таки се погнуса отъ подлостта на заблудените си сънародници, които презрѣ, и презъ 1905 год. се озова в четата на Тиквешкия войвода Добри Даскаловъ. Наследната година Таки се присъединява къмъ четата на съгражданина си Георги Касапчето, а в края на 1907 год. бива оставенъ за замѣстникъ войвода в Караферско. В Воденско, Ениджевардарско и Караферско смѣлиятъ Таки има възможността да се разправя съ орждията на Атина и съ андартските чети, които, подпомагани явно отъ турските власти, идваха да миниратъ революционната ни сграда. В борбата си съ тѣхъ, Таки се прояви като голѣмъ патриотъ и като борецъ съ рѣдка неустрашимостъ. Той участвува и в партизанския отрядъ на Методи Стойчевъ презъ войната отъ 1912 г.

Приятенъ събеседникъ, добръ и вѣренъ другаръ, дисциплиниранъ четникъ и смѣлъ борецъ — това бѣше Таки.

Нека бжде вѣченъ споменътъ за него. Миръ на праха му!

Н. К. Майски.

Документи за историята на революционните борби в Македония

Писма, извлечени от „КНИЖКАТА ЗА ДОНЕСЕНИЯ“ на войводите Мичманъ Тодоръ Саевъ и Подпоручикъ Константинъ Настевъ

(Съобщава д-ръ Младенъ Панчевъ).

Писмо 1.

I. Джумайска въстаническа дружина
Отъ Малешевско.
Иванъ Цончеву, кждето го намъри.
№ 1/1903 г., 27. февруарий.

На 23 т. м. вечерта минахъ границата съ 30 души другари и ние двамата съ *Настевъ*. На 24 с. м.,

абсолютно отвсѣкжде. Това сражение трая цѣли 8 часа. Бѣше едно отъ най-кървавите сражения, що съмъ ималъ досега. Изгубихъ 5-ма другари и 6 души ранени, въ това число и наша милостъ. Белезаха ме въ главата. На края е... Разпредѣленията на четите изъ Македония не е добро: много се прѣскаатъ силите. После: за Малешевско не предвиждатъ офицеръ; това е една голѣма грѣшка.

Четата на войводата-полковникъ Анастасъ Янковъ.

бидейки се разположихме за почивка надъ с. *Бигла*, подъ *Голакъ планина*, дали случайно или нарочно (споредъ нѣкои сведения, били сме предадени отъ Биглянци), неznamъ, но бидохме нагазени отъ 5-ма турци съ копои.

При това забелязване, единъ се провикна силно.

Следъ това се отправиха къмъ близкото село *Тръсино*. Мина се около $\frac{3}{4}$ —1 часъ и аскеръ около 100 души ни настигна. Азъ разпоредихъ постепенно да отстъпваме къмъ върха на *Голакъ* — „*Чавкитъ*“. Тука заехме позиция. Аскеръ се стече отъ *Царево село*, *Бигла*, *Тръсино*, *Пъкляно*, *Тржбатовице* и др., а пъкъ башибозукъ: почти всичко турско и помашко, що може да носи оржие, се стече къмъ полесражението. Бидохме заградени

Карабиберовъ се върна въ България по болестъ. Пъкъ даже и да остане, не е той човѣкътъ, който ще може да направи нѣщо; а пъкъ въ този край може пъкъ и трѣбва да се действува много умно 3 1 1 2 3 3 1 2 6 1 2 3 6 1 3 3 3 3 3 6 5 1 4 4 ще иска наново за 3 4 7 4 6 1 4 3 3 3 4 4 1 1 3 3 3 1 1 2. Той не заслужава да му се дава такова довѣрие. Отъ цѣлата му чета намърихъ го само съ двама, всички други го напуснали. Този е третиятъ пжтъ какъ се случва съ него това нѣщо. Моля, внимавайте много на кого давате чета. Малешевско — Кюст-скиятъ каналъ засега не е сигуренъ (?); по-добре ще е да се прашатъ хората (?) презъ другъ каналъ, напр. Джум. . .

Съ-поздравъ Т. Саевъ

Писмо 2.

I. Джумайска въстаническа дружина.

Отъ Малешевско.

Кусеву въ Кюстендилъ.

№ 2/1903 год., 27. февруарий.

Бай Кусевъ

Моля, имай предвидъ това, което ще ти пиша по-долу. За въ бждеще, когато ще има да се изпраща чета, приготвявай предварително всичко каквото е необходимо; ако нѣщо се изпраща откъдето да било, първо провѣрвай, че дори тогава съобщавай въ София да трѣгватъ момчетата. Недей като съ мене да правишъ. Който и да е веднажъ... (не се чете). Каквото и да има, трѣбва да (не се чете), че тежъкъ грѣхъ лежи, ако не се грижишъ да въоръжавашъ всички, зеръ съ наша милостъ никакъ не си изпълни дълга. Преди всичко, съ патрони не ни снабди доколкото бѣ необходимо. Имахме срѣдно по около 130 патрони; следъ сражението останахме съ по-малко... — около 80 патрона срѣдно. Сжщото нѣщо стана и съ цървулитъ; азъ смѣтахъ поне по два чифта на човѣкъ, нѣма нито по единъ, като хората. Въ другото писмо ти пиша за всичко, що ми е потрѣбно. Моля ти се, при първа възможность, изпрати всичко, недей да отлагашъ, защото времето минава.

27.II.903 год.

Съ поздравъ Т. Саевъ

Писмо 3.

I. Джумайска въстаническа дружина.

Отъ с. Смилянци, Радовишко.

Председателю Македоно-Одрински комитетъ въ София.

№ 2/1903 год., 27. февруарий.

На 23 т. м. преминахъ границата. Спрѣхъ се съ четата си да денувамъ въ с. Бигла (?). Въ това село и сега стана това, което е ставало и другъ пжтъ: направили предателство. Вследствие на това, на 24. т. м., имахъ кърваво сражение съ около 1,200—1,300 души аскеръ. Сражението почна въ 10¹/₂ часа сутринята и продължава до 7 ч. вечерята. Турцитъ ни бѣха абсолютно заградили. Вечерята разбихме кордона имъ, за да излѣземъ. Вследствие турскитъ залпове, при разбиването на кордона, паднаха: *Вълко Ивановъ* отъ с. Русиново, „*Тв.*“ *Андровъ* отъ с. Бѣлица. Всички загуби, освенъ горнитъ двама убити, сж и *Спиро Недѣлковъ*, *Агапи Ивановъ* и *Витанъ Тодоровъ*. Ранени: *Иванъ Цоклевъ*, *Борисъ Промковъ*, *Христо Ивановъ*, *Димо Христовъ*, *Стойменовъ Спасъ* и азъ. Отъ турска страна около 50 души убити и ранени. Боятъ стана на *Голакъ* планина, при върха *Чавкитъ*.

Т. Саевъ

P. S. Моля, направете разпореждане да ми се изпратятъ манлихерови патрони 2,500—3,000, понеже следъ сражението останахме съ по 60—70 патрони. Аслж и отъ Кюстендилъ трѣгнахме съ

по-малко патрони; нѣмаше толкова, колкото трѣбваше. За въ бждеще, моля, да се обрѣща внимание при изпращане четитъ да се снабдяватъ съ всичко каквото имъ е необходимо, защото сетне мжно се снабдяватъ.

Сжщия

Писмо 4.

I. Джумайска въстаническа дружина.

Отъ с. Смилянци, Радовишко.

За Кусевъ, въ Кюстендилъ.

№ 3/1903 год., 27. февруарий.

Както виждашъ, вече съмъ въ Радовишко. Както ще видишъ отъ писмото ми до комитетата на 24. т. м. имахъ кърваво сражение на *Голакъ* планина, при върха *Чавкитъ*. Моля, препрати горното писмо за София на известния ти адресъ. Ако има да се справя нѣкоя чета да замине, нека се бърза, понеже досегашниятъ каналъ, вследствие сражението *Сарафовъ* и нашето съ *Настева*, е разваленъ. Ако може да мине презъ Джумайския каналъ, ще бжде по-добре. Презъ Кюстендилския пунктъ може да минава само чета, която трѣгва съ водача си. Инакъ е опасно. *Бигленци*, както и по-преди, си вършатъ по-малко и предателства.

Съ поздравъ Т. Саевъ

P. S. Следъ сражението, за което ти писахъ вече, останахме съ малко патрони. Аслж още оттамъ не ни дадохте колкото трѣбваше. Сега имаме нужда отъ 3,500—4,000 манлихерови патрони, които въ непродължително време да се изпратятъ. Друго, медикаментитъ се привършиха. Затова изпрати ми ножче и щипци за чистене рани, 1 кгр. памукъ, марля, йодоформена карболова киселина, желѣзна вода за спиране кръвъ, (1) единъ метъръ гутаперка. За всичко, що ти пиша, моля ти се, разпреди въ най-скоро време да ми се изпратятъ. Никакви отлагания. Щѣхъ да забравя: прати ми съ първата чета 10-на бомби и динамитъ или екразитъ по нѣколко фишека.

Настевъ си забрави мушамата на границата. Прибери я оттамъ.

Съ поздравъ Т. Саевъ

Писмо 5.

I. Джумайска въстаническа дружина.

Отъ с. Влахово.

За четниците Карабиберовъ и.....

Гдето ги намѣри.

№ 4/1903 год., 1. мартъ.

Братя! Става три дена какъ съмъ съ четата си въ В-ско землище, обаче, и досега неможахъ да ви чета (?) посоката (!). Моля, щомъ като получите настоящето ми, отговорете ми, где се намирате, за да можемъ се споразуме за среща, отъ която се има нужда. Азъ и утре, вѣроятно, ще бжда все ококо В-ско, а подиръ това ще продължа за къмъ Р-во и Р-во, кждето ви бѣхъ писалъ и по-преди да се срещнемъ. Побързайте да ми съобщите мѣстопребиванието си. (Следва).

Съ братски поздравъ Т. Саевъ

Изъ революционнитъ борби въ Ениджевардарското блато

(По споменитъ на четника Стоянъ Тр. Хаджиевъ, съобщава Христо Шалдевъ)

[Продължение отъ книга 8 (38)]

Спаси се само Илия Личевъ, сжщиятъ, който заедно съ Апостолъ се спасилъ отъ злополучното Смолско сражение. Въпрѣки това, боевиятъ мате-

риалъ билъ спасенъ и разпредѣленъ по участъцитъ и колибитъ въ блатото.

Следъ оздравяването отъ полученитъ въ Смол-

ското сражение рани, Апостолъ Петковъ се прибра въ блатото и се настани въ колибата „Дълбината“, а мене изпрати въ Нисийската колиба „Палевата колиба“ да замѣствамъ Берския войвода Георги Влашето и да следя за положението въ Сланицата. Следъ нѣколко дни, обаче, той повика всички десетари: Въндьо, Мицо хаджи Траевъ, мене и др., за да му докладваме за положението въ участъцитъ. Докладитъ и съвещанията станаха въ колибата „Одрове“, тамъ бѣха дадени и новитъ нареждания и оттамъ ние, десетаритъ, си заминахме пакъ за участъцитъ си, а Апостолъ се прибра въ колибата „Дълбината“.

Не се мина много време и турцитъ узнаха за пребиваването на Апостола въ Пазарското блато и почнаха да се готвятъ да го нападнатъ. Единъ недѣленъ день, презъ пролѣтътъ на 1905 г., Мицо Кадийски ни съобщи, че турска войска обгражда блатото и се готви да нападне колибитъ. Раздвижиха се четницитъ и съобщението се разнесе съ свѣткавична бързина по всички колиби. Азъ заедно съ Мицо хаджи Траевъ и двама четници се упътихме за тайната колиба „Корчуфка“, която бѣ построена срещу Ениджевардаръ. Тази колиба бѣше построена на скрито мѣсто; тя бѣше тайна и известна само на малцина и служеше за скривалище въ опасно време. Една сутринъ забелязахме воднитъ патици да хвърчатъ къмъ колибата. Това бѣ първото предизвѣстие, че птицитъ сж подплашени отъ непознати хора и че къмъ колибата приближава неприятель. Следъ малко забелязахме, че наблизю трѣстиката се навежда въ две страни и че се отваря нова пжтека. И действително, следъ нѣколко минути пристигна на лодка Гошо Говедаря, насила взетъ отъ турскитъ власти за водачъ. Той ни съобщи, че сме заобиколени отъ войски и че Апостолъ вече далъ сражение съ турска войска и андарты въ колибата „Дълбината“ срещу с. Зорбата. Колибата „Дълбината“ имаше два входа: единъ откъмъ вътрешността на блатото и единъ откъмъ с. Зорбата; имаше и трета една тѣсна пжтека, която водѣше сжщо къмъ вътрешността на блатото и която бѣше известна само на малцина. По пжтеката за къмъ сушата, къмъ с. Зорбата, на едно мѣсто се разкриваше широко водно пространство, чисто отъ всѣкакви треви и трѣстика. Турскитъ войски откъмъ с. Зорбата, за да се приближатъ до колибата, трѣбваше да минатъ презъ това широко водно пространство, твърде опасно за тѣхъ, тъй като можеха да бждатъ обстрелвани отъ колибата и залесената съ гжста трѣстика периферия, но и съ предимството, че можеха да се разгнѣнатъ на широкъ фронтъ. При входа на водното пространство бѣхъ оставили на стража Тодоръ Кръстевъ, Илия Бугарийски и Петъръ Стоевъ. Пжтя откъмъ вътрешността задрѣстихме, та за изходъ при нужда и опасносъ оставаше тайната и тѣсна пжтека къмъ вътрешността на блатото. При тая обстановка турска войска откъмъ Зорбата нападна колибата „Дълбината“. Поставената стража, неизвестно по кои причини, не откри огънь срещу турската войска, когато се промъквала по тѣсния входъ, а я пропусна да навлѣзе въ широкото водно пространство и чакъ тогава почна да стреля. Турцитъ, обаче, успѣха да се разгнѣнатъ въ фронтъ, насочиха пушкитъ си срещу стражата и раниха Илия Бугарийски въ краката. Неможейки да се прикриятъ при входа, тия двама четници: Илия Бугарийски и Петъръ Стоевъ, решаватъ да се самоубиятъ, но да не се

предадатъ въ ржцетъ на турцитъ. Илия, бидейки раненъ, не е могълъ да се прицели правилно и затова само е наранилъ въ рамото Петра. Петъръ, обаче, е успѣлъ да убие Илия. Ние отъ колибата открихме честа стрелба противъ турцитъ, които ни отговориха съ сжщото. Въ това именно време Петъръ изгуби присжтствие на духа и не знаеше какво да прави, докато най-после решава да се самоубие, като се набучи на ножа си. Но и тоя пжтъ не успѣ, тъй като ножътъ му пада отъ лодката въ водата. Въ тоя моментъ Димитъръ Мечката отъ с. Зорбата, водачъ на аскера, се добли-

Група Крушовски революционери. Седналиятъ предъ групата е Георги Мучитано — Касапчето. Първиятъ отлѣво въ последния редъ е Таки Николовъ.

жава съ лодката си до Петъръ и му обажда, че турската войска се връща въ с. Зорбата. И наистина, войската се дрѣпна назадъ, за да се приготви за ново нападение, а ние четницитъ напуснахме колибата и на лодки по двама се изпокрихме въ гжстата трѣстика изъ вътрешността на блатото, кждето престояхме цѣли 17 дни.

Презъ това време войводата Апостолъ наредилъ до десетаря си Димитъръ Бабянски, който се намиралъ въ Корнишорската планина, да извърши нѣкакво убийство и да остави бележка, че убийството е извършено отъ Апостолъ, та съ това да се отвлѣче вниманието на турцитъ.

Димитъръ Бабянски постжпилъ, както му заповѣдалъ войводата, и по голѣмата частъ отъ турската войска замина за Паякъ планина да гони Апостола. Последниятъ съ частъ отъ четата си сжщо напусна блатото и се съедини съ Димитъръ Бабянски въ планината, кждето два дни следъ това, на 29. юний — Петровденъ, станало кървопролитно сражение, следъ което Апостолъ отново се прибра въ блатото. Но при Илджийската скеля срѣща

трима турски войници, които искали да заловят куриера му Палъо рибаря, та, след като ги убива, отива въ с. Куфалово, кждето, въпрѣки направения обискъ на селото, не бѣ откритъ.

Моята десетка съ помощта на Гошо Говедаря, който открилъ новъ каналъ, следъ заминаването на Апостола за Паякъ, сѣщо напусна блатото и, минавайки край Каройотица, Пъргосъ и Липариново, спрѣ въ влашкитѣ колиби въ Воденската околия, отдето заедно съ мѣстната чета се установи въ Берскитѣ колиби — на срещната страна на блатото. Турцитѣ въ това време завладѣха блатото около Ениджевардаръ, дали нѣколко колиби на своитѣ съюзници — гърцитѣ, а всички други изгориха и напуснаха блатото, като малка частъ

и другитѣ две десетки. Трѣбваше да се справимъ и съ гърцитѣ, които разполагаха съ нѣколко колиби въ нашия районъ, които колиби имѣ бѣха дали турцитѣ при овладяването на тая частъ отъ блатото. За тази целъ обиколихме участъцитѣ си и унищожихме всички колиби, които намѣрихме празни. Следъ нѣколко дни гърцитѣ на два пѣти ни нападнаха, но бѣха отбивани, а после турцитѣ почнаха да бомбардиратъ колибата ни „Редотъ“ съ топове, безъ да направятъ нѣкаква пакостъ. Но като видѣхме, че стоенето ни тукъ, бѣше безцелно и при това неприятелитѣ ни знаеха, де сме настани, решихме да напуснемъ колибата „Редотъ“ и се отправихме къмъ западната страна на блатото срещу Голото-село, дето бѣхме по-рано.

На Богоявление въ 1907 год. Апостолъ пристигна въ блатото, дето пренесе цѣлата си архива и се настани въ колибата „Корчуфка“. И тази колиба бѣше тайна и опредѣлена отъ войводата нѣщо като главна квартира, поради което тукъ бѣха складирани припаси и храни за нуждитѣ на четнишкитѣ отдѣления въ блатото и то за продължително време, имайки се предвидъ изненадитѣ, които ни правѣха турцитѣ и грѣцкитѣ андарты.

Презъ лѣтото сѣщата година въ блатото пристигна и Воденскиятъ войвода Лука Ивановъ заедно съ единъ чуждестраненъ кореспондентъ, облѣченъ въ четнишко облѣкло и въоръженъ като четникъ. Както узнахме по-късно, той е билъ американецътъ Албертъ Сонексънъ. За какво бѣ дошелъ тоя чужденецъ, сѣщо не ни бѣше известно. Обаче, за насъ и за войводата ни той бѣше

подозрителна личностъ. Той общуваше само съ Лука Ивановъ, а съ Апостолъ много малко. Пъкъ и последниятъ не обичаше да има много зимане — даване съ него.

Бѣше се изминало доста време отъ пристигането на Лука Ивановъ, когато една вечеръ грѣцки андарты бѣха нападнали Голото-село въ Сланицата, запалиха една кѣща и убиха две говедарчета. Възмутенъ отъ това злодеяние, Апостолъ се заклани да отмъсти за това на гърцитѣ и следъ като се съвещава съ Лука Ивановъ решиха да нападнемъ грѣцкото село Нисия. Планътъ бѣше такъвъ: дветѣ чети — Ениджевардарската и Воденската, начело съ войводитѣ си, да нападнатъ вечерно време селото, да го подпалятъ и изгорятъ, като реваншъ не само за нападението на Голото-село, но и за изгарянето на Костурскитѣ села Зелениче и Загоричени. Решено бѣ сѣщо хора да не се избиватъ, а да се хване единъ човѣкъ, на когото да се дадатъ писма, които да занесе на селянитѣ, на андартската чета, на каймакамина и на стопанина на селото Соулъ.

Американскиятъ кореспондентъ изяви желание да присѣтствува и той въ нападението. Войводитѣ дадоха съгласието си. Настѣпи решителниятъ день.

(Следва)

Въ разгара на жътвата.

отъ войската остана да пази лодкитѣ и скѣлитѣ (скелетата) край брѣга на блатото.

Следъ прибирането на войската, Апостолъ нареди да се унищожатъ всички турски лодки, оставени край северния брѣгъ на блатото, като на мене бѣ възложено да действамъ на Пазарската скала, на Мицо хаджи Траевъ — на Киркаловската, а на Въндьо — на Постолската.

Въ сѣщото време, за да се предотврати всѣкакъвъ шпионажъ, бѣ издадено окръжно, съ което се забраняваше, подъ страхъ на смъртно наказание, на рибаритѣ да влизатъ въ блатото до второ разпореждане. Въпрѣки това, моята десетка завари въ блатото рибаря Манджура съ двамата си синове да ловятъ риба съ позволително отъ Ениджевардарската грѣцка община и отъ началника на турската войска на Пазарската скала, та и тримата ги екзекутирахме. Въ сѣщото време се дочу пушечна стрелба при поменатитѣ две скали отъ завързало се сражение между четницитѣ на Въндьо и Мицо Хаджи Траевъ съ турската войска, а азъ съ четницитѣ си успѣхъ да прибера отъ Пазарската скала всички турски лодки, които, като ги дръпнахме въ вътрешността на блатото, унищожихме ги. Оставихме за свои нужди само четири и се прибрахме въ „Гугушевата колиба“, кждето бѣха дошли